

ISSN 2083-0343

Acta Medicorum Polonorum

R. 14/2024 – Zeszyt 1

STRESZCZENIA – ABSTRACT

słowa kluczowe – keywords

Lekarze obozu w Berezie Kartuskiej w latach 1934-1939 – dylematy służby w aparacie represji państwa autorytarnego

Physicians of the camp in Bereza Kartuska in 1934-1939:
dilemmas of serving in the repressive apparatus
of an authoritarian state

Krzysztof Kopociński

ORCID: 0000-0002-0973-3265

Komisja Historyczna Wojskowej Izby Lekarskiej
105. Kresowy Szpital Wojskowy z Przychodnią SPZOZ w Żarach

Zbigniew Kopociński

ORCID: 0000-0002-4920-697X

Komisja Historyczna Wojskowej Izby Lekarskiej
105. Kresowy Szpital Wojskowy z Przychodnią SPZOZ w Żarach

Streszczenie. W artykule przedstawiono funkcjonowanie służby zdrowia obozu w Berezie Kartuskiej. Istniał on w latach 1934-1939 i był miejscem, w którym przetrzymywano przeciwników politycznych obozu sanacyjnego, który sprawował wówczas władzę w Polsce. Dopuszczano się tam w stosunku do osadzonych tortur psychicznych i fizycznych. Funkcję lekarza obozu pełniło dwóch lekarzy wojskowych, mjr dr. K. Dietl i kpt. dr S. Gutowski. Prowadzili oni Ambulatorium i Izbę Chorych, a w razie konieczności przekazywali pacjentów do Szpitala Powiatowego w Kobryniu. Każdy z nich na miarę swoich umiejętności zawodowych i doświadczenia starał się nieść pomoc osadzonym więźniom politycznym.

Abstract. The article presents the functioning of the health service of the camp in Bereza Kartuska in Poland. It operated in 1934-1939 and was a place where political opponents of Piłsudski's supporters (the Sanation camp), who were in power in Poland at that time, were detained.

There, mental and physical tortures were committed against prisoners. Two military doctors served as camp doctors, major K. Dietl and captain S. Gutowski. They ran the outpatient clinic and the infirmary, and if necessary, they transferred patients to the District Hospital in Kobryń. Each of them, to the best of their professional skills and experience, tried to help imprisoned political prisoners.

Słowa kluczowe: Bereza Kartuska, tortury, więźniowie polityczni, obóz sanacyjny, lekarze wojskowi

Keywords: Bereza Kartuska, tortures, political prisoners, Piłsudski's supporters, military physicians

Karol Marcinkowski i jego związki ze Szpitalem Przemienienia Pańskiego w Poznaniu

Karol Marcinkowski and his relations with Poznań Hospital of Lord's Transfiguration

Halina Bogusz

ORCID 0000-9000-0717-0007

Uniwersytet Medyczny
im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Streszczenie. Przypominający o wzajemnych związkach Karola Marcinkowskiego (1800-1846) i Szpitala Przemienienia Pańskiego w Poznaniu artykuł został zainspirowany jubileuszem 200-lecia powstania tego szpitala, który miał miejsce w 2023 r. Karol Marcinkowski pracował w Szpitalu Przemienienia Pańskiego, prowadzonym przez Siostry Miłosierdzia św. Wincentego a'Paulo, zaledwie kilka lat, w tym jako etatowy, naczelny lekarz szpitala od 26 grudnia 1828 r. do 7 listopada 1830 r. W tym czasie, a także po powrocie z emigracji, szczerze wspierał go finansowo. Jako lekarz naczelny rozszerzył działalność szpitala o ambulatorium chirurgiczne oraz dla nieuleczalnie chorych, wprowadził zwyczaj spotkań lekarskich, służących samokształceniu i wzajemnej wymianie doświadczeń klinicznych. Kolejne pokolenia lekarzy tego szpitala odwoływały się w różnym stopniu do Marcinkowskiego jako wzoru lekarza, patrioty i działacza społecznego.

Summary. The 200th anniversary of the establishment of Poznań Lord's Transfiguration Hospital inspired a study on the relationship between Karol Marcinkowski (1800-1846), Poznań's most famous physician of the 19th century, and the hospital, run by the Sisters of Charity of St. Vincent de Paul. Serving as the chief hospital doctor from December 26, 1828, to November 7, 1830, Marcinkowski significantly expanded the hospital's services by introducing outpatient care for incurable and surgical patients and fostering professional development through doctors' meetings. Upon returning to Poznań in 1838 from emigration, he continued to generously support the institution financially. Subsequent generations of doctors from this hospital referred, to varying degrees, to Marcinkowski as a personal pattern of a doctor, patriot and social activist.

Słowa kluczowe: Szpital Przemienienia Pańskiego w Poznaniu, Karol Marcinkowski, historia Poznania, Siostry Miłosierdzia św. Wincentego à Paulo

Keywords: Lord's Transfiguration Hospital in Poznań, Karol Marcinkowski, history of Poznań, Sisters of Mercy of Saint Vincent à Paulo

Leonard Jan Bruce Chwat (1907-1989). Polski spadkobierca dzieła Alphonse Laverana

Leonard Jan Bruce Chwat (1907-1989). The Polish heir to the work of Alphonse Laveran

Maria J. Turos

ORCID: 00 00-0003-1342-9218

Warszawski Uniwersytet Medyczny

Streszczenie. Postać doktora Leonarda Jana Bruce-Chwata (1907-1989) umknęła uwadze polskich historyków medycyny. Nie doczekał się do tej pory swojego biogramu w „Słowniku lekarzy polskich XX wieku”. Artykuł przypomina przede wszystkim jego działalność związana z opanowaniem malarii, jednej z najgroźniejszych chorób klimatu subtropikalnego i tropikalnego. Był autorem wielu książek, w tym wznawianej do dziś w języku angielskim „Essential Malariology”, szeregu artykułów i ekspertyz dla Światowej Organizacji Zdrowia. Miał osobowość lekarza humanisty, zajmując się wieloma tematami z obszaru historii. Widząc przemiany środowiskowe i kulturowe, jak również mniej zauważalne w XX w., ale obecne i rozpoznawalne, zmiany klimatyczne wypowiedział znamienne słowa: „dziś zarazę przenoszą odrzutowce”. Epidemia COVID-19 pokazała, iż miał rację.

Abstract. The figure of Dr. Leonard Bruce-Chwatt (1907-1989) has escaped Polish medical historians. He has not yet been included in the “Dictionary of Polish Physicians of the 20th Century”. His activities, primarily related to controlling malaria, one of the most dangerous diseases of the subtropical and tropical climate, deserve all attention and reminder. He was the author of many books, including “Essential Malariology”, which is still reissued in English, and several articles and expert opinions for the World Health Organization. In addition to his professional interests, he presented the profile of a humanities doctor, dealing with many topics in the field of history. Seeing environmental and cultural changes, as well as climate changes, less noticeable in the 20th century, but present and recognizable, he uttered very significant words: ‘today, the plague is transmitted by jet planes’. The COVID-19 epidemic proved that he was right.

Słowa kluczowe: Leonard Bruce-Chwat, lekarze polscy XX wieku, malaria, choroby epidemiczne, wiedza o malarii

Keywords: Leonard Bruce-Chwatt, Polish doctors of the 20th century, malaria, epidemic diseases, malariology

Irena Koprowska. Pionierka w dziedzinie cytopatologii

Irena Koprowska. Pioneer in the Field of Cytopathology

Patrycja Lebowa

ORCID: 0000-0003-2741-9277

Studenckie Koło Humanistyki Medycznej
Uniwersytet Jagielloński

Streszczenie: Celem artykułu jest przedstawienie życia i działalności naukowej Ireny Grasberg Koprowskiej (1917-2012), polskiej lekarki, pionierki w dziedzinie cytopatologii. Ukończywszy Wydział Lekarski Uniwersytetu Warszawskiego, Koprowska rozpoczęła swoją medyczną karierę na emigracji, po ucieczce z Polski przed niemiecką agresją w 1939 r. Jako młody lekarz początkowo pracowała w laboratorium patologicznym, gdzie samodzielnie przeprowadziła setki autopsji, dochodząc do perfekcji w swoim fachu. W 1949 r. rozpoczęła współpracę z Georgem N. Papanicolaou i zaangażowała się w jego pionierskie działania na rzecz rozwoju cytopatologii oraz metod wczesnej diagnostyki nowotworów. Oprócz tego prowadziła własne badania eksperymentalne nad nowotworami, w szczególności nad rakiem szyjki macicy. Irena Koprowska była współautorką pierwszego na świecie opisu przypadku wykrycia *carcinoma in situ* w płucu za pomocą oceny rozmazu płwociny. W 1964 r. została pierwszą kobietą mianowaną tytułem profesora zwyczajnego w Hahnemann University w Filadelfii.

Abstract: The purpose of the article is to present the life and scientific work of Irena Grasberg Koprowska (1917-2012), a Polish physician and pioneer in the field of cytopathology. Having graduated from Warsaw University, Koprowska began her medical career in exile after fleeing war-torn Poland invaded by the German army in 1939. As a young physician, she initially worked in a pathology lab where she performed hundreds of autopsies, achieving perfection in her profession. In 1949, she began work with George N. Papanicolaou and participated in his pioneering efforts for the development of cytopathology and methods for early cancer detection. Koprowska also conducted her original research on cancer, especially on cervical cancer. She co-authored the first reported case of *carcinoma in situ* of the lung detected by a sputum smear. Irena Koprowska was the first woman promoted to full professor at Hahnemann University in 1964.

Słowa kluczowe: Irena Koprowska, historia cytopatologii, wczesna diagnostyka nowotworów, historia medycyny

Keywords: Irena Koprowska, history of cytopathology, early cancer detection, history of medicine

Listy Heliodora Świącickiego z lat 1896-1921

Letters of Heliodor Świącicki from 1896-1921

Wybór i przypisy Anita Magowska

ORCID 0000-0002-6046-3993

Uniwersytet Medyczny w Poznaniu

Streszczenie. Opublikowane zostały wybrane listy prof. Heliodora Świącickiego (1854-1923), organizatora i pierwszego rektora Uniwersytetu Poznańskiego, prezesa Wydziału Przyrodniczego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu, redaktora „Nowin Lekarskich” i „Roczników Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego”, znanego społecznika i filantropa. Adresatami większości listów są prof. Stanisław Ciechanowski (1869-1945), anatomopatolog, i prof. Adam Wrzosek (1875-1965), patolog, antropolog i historyk medycyny.

Abstract. Selected letters of prof. have been published. Heliodor Świącicki (1854-1923), organizer and first rector of the University of Poznań, president of the Faculty of Natural Sciences of the Society of Friends of Sciences in Poznań, editor of “Nowiny Lekarskie” and “Roczniki Towarzystwo Przyjaciół Nauk Poznańskiego”, a well-known social activist and philanthropist. The addressees of most of the letters are prof. Stanisław Ciechanowski (1869-1945), anatomopathologist, and prof. Adam Wrzosek (1875-1965), pathologist, anthropologist and historian of medicine.

Słowa kluczowe: listy lekarzy, Heliodor Świącicki, Stanisław Ciechanowski, Adam Wrzosek, czasopisma lekarskie, Uniwersytet Poznański

Keywords: correspondence of doctors, Heliodor Świącicki, Stanisław Ciechanowski, Adam Wrzosek, medical journals, University of Poznan